

På www.bibliotek.dk kan man finde tilgængelige udgaver af *Skatteøen* på danske folkebiblioteker. Hele den engelske originaltekst til *Treasure Island* kan downloades fra www.gutenberg.org/files/120/120-h/120-h.htm

Den originale akvarel til forsiden af *Treasure Island*, 2. udgave - stilen taget i betragtning formodentlig udført af Alex A. Blum.

Illustrerede KLASSIKERE

De bedste fortællinger af
verdens største forfattere

NR. 23 KR. 150

SKATTE- ØEN

ROBERT LOUIS STEVENSON

Hiv - ohøj og en hel flaske rom!

af Niels Nordberg
bearbejdet til dansk af
Anders Hjorth-Jørgensen

Robert Louis Stevenson

Jeg kendte en gang en mand, som var blevet overfaldet af sørøvere. At han desuden var den eneste boghandler i min hjemby, gjorde ham til en endnu mere betydningsfuld person i mit unge liv. I sin ungdom sejlede han som kaptajn på Østen og oplevede, at kinesiske pirater overfaldt hans skib.

Jeg er som også selv blevet angrebet af en pirat for nylig. Men han var fire år og klædt ud som kaptajn Sabeltand. I det civile liv er han mit yngste barnebarn.

Der er visse ting, som mænd - og måske også kvinder - tidligt bliver optaget af, hvis ikke fodbolden griber dem, og det er dinosaurer og sørøvere. Det gjorde sig gældende længe før Stephen Spielberg og Johnny Depp. At modellen til sidst nævntes Jack Sparrow er Rolling Stones-medlemmet Keith Richards snarere end Sortskæg eller for den sags skyld Lange John Silver, viser at sørøveren er blevet et popkulturelt ikon.

Sørøveri er forekommet ligeså længe, som mennesket har sejlet på havene. Men vi forbinder det gerne med 1500- til 1700-tallet og havområderne mellem Caribien og det spanske fastland.

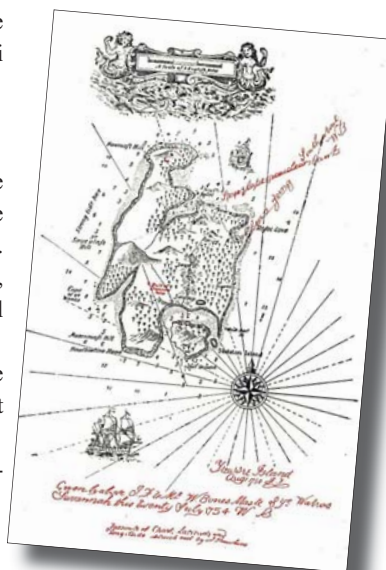
Sørøverromantikken - den populære forestilling om piratlivet - har sine rødder i en hovedkilde. Og den var i første omgang ingen succes.

TILBLIVELSEN

Da Robert Louis Stevenson giftede sig med Fanny Vandegrift Osbourne fik han en stedsøn, Lloyd Osbourne. De fik et tillidsforhold til hinanden, og Lloyd kom til at spille en central rolle i tilblivelsen af *Skatteøen*.

Den blev samtidig Stevensons første roman. Tidligere havde han udgivet rejseleksjoner, digte og noveller. Det begyndte i 1880, har Steven-

son selv fortalt. Lloyd var hjemme på skoleferie og sammen tegnede de et kort over en ø. Spontant gav Stevenson den navnet "Skatteøen": "Og mens jeg kiggede på kortet, begyndte de fremtidige sikkelselser at komme til syne ... deres brune ansigter og blanke våben kiggede frem de mest uventede steder, hvor de for hid og did, sloges og ledte efter skatte." En kold gråvejrs septembertid begyndte han at skrive på bogen, som han kaldte *The Sea Cook*.

Selv Stevensons far, Thomas, som absolut ikke billigede sønnens karrierevalg, lod sig rive med, efterhånden som historien skred frem. Han kom med forslag til, hvad Billy BONES' kiste skulle indeholde, og da det oprindelige kort forsvandt, tegnede han et nyt med dekorative elementer og perfekt imitation af 1700-tals skrift. Det er siden brugt i flere udgaver af bogen.

Stevenson skrev de første femten kapitler på ligeså mange dage, men så kørte han fast. Han stødt på et fortælle teknisk problem, som han løste ved at tage ordet fra Jim Hawkins og gøre dr. Livesey til fortælleren. Da Stevenson rejste til Davos den efterfølgende vinter, vendte inspirationen tilbage, og igen skrev han et kapitel om dagen.

Efterfølgende havde redaktøren af magasinet *Young Folks* brug for en føljeton, så her fik Stevenson sin fortælling trykt fra oktober 1881 til januar året efter. Det blev dog under en anden titel, for redaktøren havde mere tillid til *Treasure Island*, så derved blev det! Men det forunderlige skete - de unge læsere brød sig overhovedet ikke om historien.

AFVISNING OG SUCCES

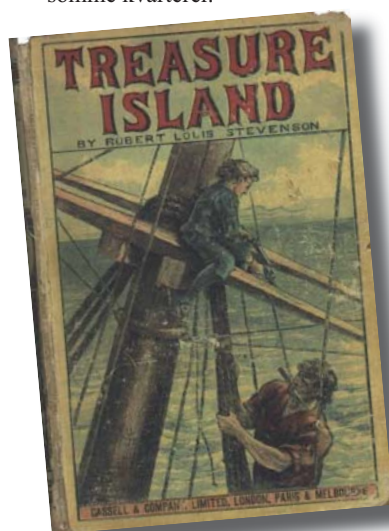
I bagklogskabens lys kan vi se hvorfor. Stevenson skrev ikke kun for børn og unge, men i lige så høj grad for voksne. Han giver sig tid, gør plads til beskrivelser og forklaringer, og han skriver en prosa, som kan være krævende for den unge læser, men som giver den voksne konstant stilistisk nydelse. Og under den frodige, eventyrlige overflade er *Skatteøen* en dybere fortælling, en dannelsesroman om Jim Hawkins' udvikling fra fortabt, faderløs dreng til en ung mand med kendskab til verden på godt og ondt. Og med erkendelse af, at der ikke findes en klar

skelnen mellem godt og ondt.

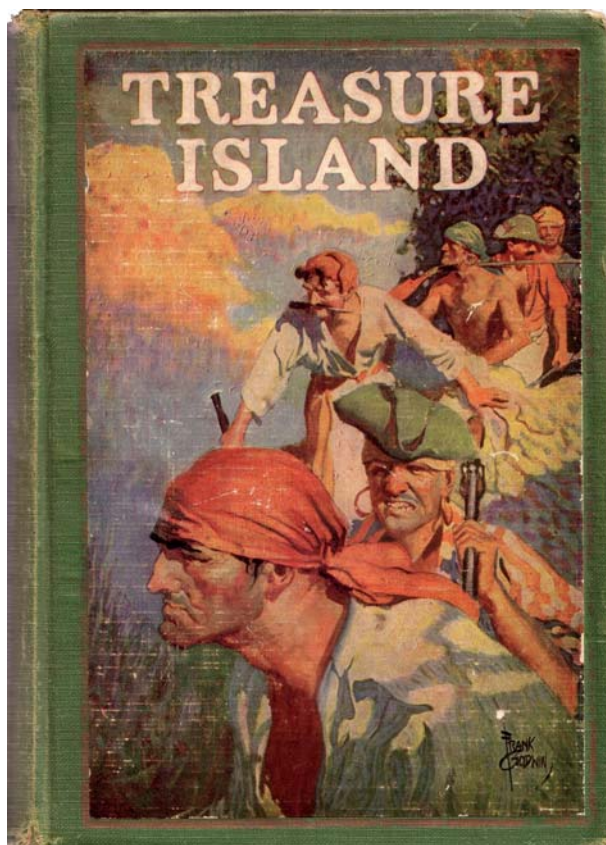
Her finder man hovedårsagen til de unge læseseres reaktion: personerne brød med forventningerne. Det gjaldt især John Silver. Drengene, som læste *Young Folks*, vidste simpelthen ikke, hvordan de skulle forholde sig til en figur, som på en gang var både helt og skurk. På den ene side var han en slags fadererstatning for unge Jim, men han var samtidig en koldblodig morder.

For senere generationer er netop dette med til at hæve bogen højt over mere enkle og nu glemte eventyrromaner. For Stevenson var det, at godt og ondt levede side om side i et og samme menneske

et centralt tema, som går igennem hele forfatterskabet. Det var antageligt noget, han fandt i sig selv, i modsætningen mellem den strenge calvanisme, han var opdraget til og livlysten - og måske de mørkere drifter - der som ung student fik ham til at opsøge Edinburghs mere tvivlsomme kvarterer.

TREASURE ISLAND

Udgave fra 1925 med forsideillustration af Frank Godwin, der bl.a. kendes fra tegneserierne *Connie* og *Rusty Riley*.

Han skrev tidligt et skuespil om møbelsnedker, laugsformand og medlem af byrådet i Edinburgh, William Brodie. Om dagen en af samfundets støtter men indbrudstyv om natten. Mest slående har Stevenson dog taget temaet op i den korte roman, *The Strange Tale of Dr. Jekyll and Mr. Hyde* (Illustrerede Klassikere nr. 90).

Det begyndte altså skidt for *Skatteøen*, men alt ændrede sig, da den i 1883 udkom i bogform. Fra første oplag blev det er hundredne succes. Den britiske premierminister, Gladstone, sad oppe til kl. to om natten for at læse bogen færdig. Kritikerne roste den til skyerne. Og det blev sagt, at Stevenson på en enkelt side viste

Tv. Londonforlaget Cassells udgave fra 1891. Th. Gyldendals *Udødelige Ungdomsbøger* fra 1959 med forside af Robert Viby.

sig som en større forfatter end Walter Scott i en hel roman.

Efter 125 år er der ingen tegn på, at populariteten er faldende. Hvor mange udgaver, den er kommet i på originalsproget har jeg ikke tal for. En af mine egne højst skattede nyanskaffelser er Folio Society-udgaven med illustrationer af N. C. Wyeth, og den er allerede genoptrykt fire gange siden 1994. *Skatteøen* må - ved siden af *Dr. Jekyll og Mr. Hyde* - være årsagen til, at Robert Louis Stevenson er nr. 25 på listen over verdens mest oversatte forfattere, foran bl.a. Charles Dickens og Edgar Allan Poe.

PIRATER I LITTERATUREN

Stevenson var ikke den første, som hejste piratflaget i litteraturen. Daniel Defoe skrev både om pirater og *Robinson Crusoe* i 1700-tallet, og sørøverfortællinger udgjorde en stor

del af den hastigt voksende populærlitteratur i det 19. århundrede. Stevenson har også selv redegjort for andre inspirationskilder - ideen til det pegende skellet og sørøverskatten fik han fra Poes novelle *Guldbillen*.

At nedgravede skatte er blevet en del af sørøverfolklore skyldes imidlertid Stevenson.

Kun en af virkelighedens pirater, William Kidd, skal angiveligt have gemt en skat. Gamle kort med kors, som markerer stedet, farverige røvere med et ben, en arm eller et øje for lidt, tamme papegøjer, trekantede hatte, guldringe i ørene, knive mellem tænderne, sorte skonterter med Jolly Roger i topmasten og "hiv - ohøj, og en hel flaske rom", alle vore populærkulturelle opfattelser af røvereventyr på de syv have, har vi fået fra den tuberkuløse skotte, der beholdt drengen i sig som voksen.

En række forfattere har skrevet fortsættelser og nye versioner af *Skatteøen*. Specielt interessant er svenske Björn Larssons *Long John Silver*, formet som den tidligere kvartermester og skibskoks selvbiografi.

Daphne du Maurier har fortalt, at hendes roman *Jamaica Inn*, der handler om vragplyndrere, udsprang af et ønske

om at skabe en eventyrfortælling af samme type som Stevensons.

Og analyserer man strukturen i Conan Doyles *Baskervilles hund* og Rider Haggards *Kong Salomons miner*, ser man, at den i hovedsagen er inspireret af *Skatteøen*. Groft sagt kan man sige at den - og Stevensons egen *Kidnappet (Illustrerede Klassikere nr. 51)* har lagt kølen til det meste af eftertidens spændings- og eventyrlitteratur.

En genre, som i særlig grad har ladet sig inspirere af sø- og sørøvelitteraturen er for øvrigt science fiction. Verdensrummet er jo ret beset et uendeligt hav.

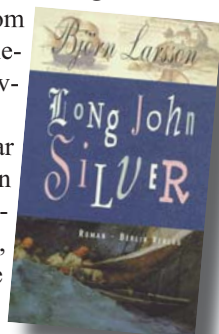
NYE MEDIER

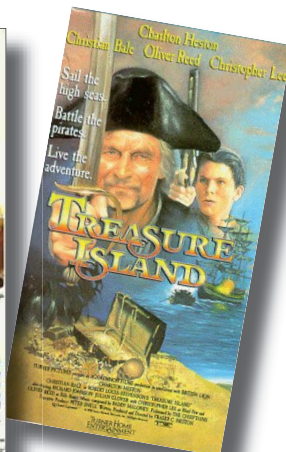
Men først og fremmest er det filmen, som har øst af sørøveriet, fra Douglas Fairbanks i *The Black Pirat* i 1926, *Captain Blood* med Errol Flynn i 1935, Burt Lancasters *The Crimson Pirate* i 1952, *Cutthroat Island* med Geena Davis i 1995 frem til de tre aktuelle film om caribiske fribyttere med Johnny Depp i spidsen.

Skatteøen er siden 1908 blevet til mere end 50 biograf- og tv-film. Nogle følger bogen, andre bruger den som springbræt. Filmene er produceret i Tyskland, Spanien, Rusland, Kina og Japan såvel som i England og USA. Der findes en Muppet-version, en Ken Russell-udgave, hvor Long John er blevet til Long Jane, og en lang række tegnefilm, inklusive Disneys sciencefiction-version (der har vi det!) *Treasure Planet*.

Long John Silver er blevet spillet af Jack Palance, Brian Blessed, Lance Henriksen og Bernard Miles. Sidstnævnte var også Silver i en teateropsætning, der gik i utallige år på Mermaid Theatre i London. Som skabt til rollen var Orson Welles Silver i et radiohørespil i 1939 og på bigraflærredet i 1972.

Blandt de bedste filmversioner er filmen fra 1934 med Wallace Beery som Silver og Jackie Cooper som Jim, Disneys-udgaven fra 1950 - Walt Disneys første real-

spillefilm - med Robert Newton, som for evigt har præget mit billede af Long John Silver og en tv-udgave fra 1970 med Charlton Heston og en ung Christian Bale.

Stevenson websiden <http://dynamico.unibg.it/rls/rls.htm> angiver 24 teater og radioopsætninger af bogen siden 1902 - en af disse er danske Sebastians musical fra 1986.

Jeg tvivler dog ikke på, at der findes hundredevis af andre radiohørspill. Bl.a. producerede NRK-

Radioteateret i 1992 et, der også foreligger på CD med Björn Floberg som Silver.

Og få bøger er så ofte omsat til tegneserie.

Allerede i 1925 forelå en engelsk avisstrip-serie og i midten af 1930'erne tegnede Charles Flanders (kendt som tegner af *Præriens Sorte Maske*) den første hæfteversion, som blev publiceret over flere numre af det amerikanske *New Fun*.

Den første monografi med tegneserien udkom i 1942, tegnet af Robert Bugg, og siden

er der udkommet yderligere tolv i USA og femten i andre lande - en af disse tegnet af italienske Hugo Pratt, som er bedst kendt for at bevæge sig mellem sørøvere og andre skurke i *Corto Maltese*.

Tre er udkommet i Danmark. Den ene udgivet af Interprsse i 1969, den anden af Lademann i 1984. Sidstnævnte tegnet af Ramón de la Fuente.

Den tredje - tegnet af John Ushler, baseret på Disney-filmen fra 1950 - udkom i 1963 som nr. 2 i serien *Walt Disney Præsenterer*. I Danmark kendes en enkelt version tegnet til avispublicering af MK (Magnus Kristensen) for P.I.B. i 1940'erne.

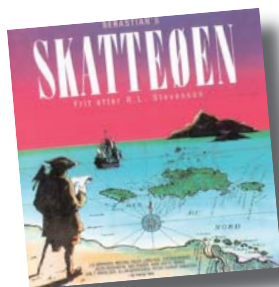

Desuden havde Knold og Tot tilbagevendende sammenstød med Long John og hans sørøvere i 1920'erne, og i 1932 rejste Mickey Mouse til Skatteøen i en avisepisode tegnet af Floyd Gottfredson.

ANERKENDELSE

Men trods det Robert Louis Stevenson har betydet for store forfattere som Joseph Conrad og Henry James, og trods det han har betydet for læserne, har han været en af de mest undervurderede af 1800-tallets britiske forfattere, udelukket fra det gode selskab, regnet som gammeldags, overfladisk og ubetydelig. Vi, som altid har været uenige i den bedømmelse, har de sidste par årtier kunnet glæde os over, at anerkendelsen er på vej. For han var en ægte humanist og en stor forfatter med bredde og dyb indsigt. Og først og fremmest en fortæller, som kan få saltvandet til at bruse i blodet på selv den mest vindtørre bogorm.

Nils Nordberg er forfatter, dramatiker, redaktør, instruktør, producent, cand. mag. i sprog, litteratur og folkemidevidenskab, oversætter, anmelder og entusiast og Norges største kender af kriminallitteratur. Han har været ansat i NRK-Radioteateret siden 1973.

I USA blev *Treasure Island* trykt i 13 oplag. Tegneserien forblev uforandret igennem alle oplag, men forside blev ændret.

Førsteudgaven havde forside med stregtegning af Alex A. Blum. Denne udgave udkom i 3 oplag. I marts 1956 udkom en ny udgave med malet forside (se side 122). Kunstneren er anonym, men stilen taget i betragtning kunne det være Blum.

I Danmark bar alle fire oplag den malede forside.

Udgivet første gang
i USA som *Classics Illustrated* #64 i oktober 1949.

Udgivet på dansk som *Illustrerede Klassikere* nr. 23 i 4 oplag - det første i 1956.

I USA også udgivet af Acclaim Books som undervisningsudgave i juni 1997.

Manus:
Ukendt

Tegninger:
Alex A. Blum

Alex A. Blum - se biografi side 6 og bibliografi side 224.

Fem Alex A. Blum litografier fra perioden 1915-35. Øverst til højre Boston gademotiv fra 1915-20. Nederste række fra højre: Brewer Fountain, Boston, og Bates Hall, Boston Library, begge fra 1920, og Curiosity Shop og Tim the Blacksmith fra 1935.

Yderst til venstre er vist den første amerikanske udgave. Dernæst følger den første amerikanske med malet forside og den tilsvarende tyske. Under disse den australske udgave og til højre Acclaim-udgaven.